

«Български буквар» написав на основі саме шопського наріччя. Однак ці ідеї К. не мали підтримки з боку сучасників. В основу сучасної болг. літ. мови було покладено не шопське, а т. зв. балканське наріччя.

К. відомий також як автор першого підручника з педагогіки болг. мовою («Школска педагогія или Методическо ръководство за учителите и управителите на народните школи», 1873). Переклав з рос. мови посібник сибірського педагога і просвітника К. В. Єльніцького (1846–1917) зі складання письмових вправ для учнів середньої школи (1896). У 1888 видав болг. переклад книги франц. економіста та громадського діяча Леона Донната (1832–93) «Експериментальна політика».

Осн. тв.: Школска педагогія или Методическо ръководство за учителите и управителите на народните школи. Часть първа : Обща методика. – Виена, 1873. – [8], 168, [3] с.; Буквар по нагледна и гласна метода. – Виена, 1874. – 48 с.; Български буквар по звучната метода за народните училища. – [Виена,] 1875. – 56 с.; [Те саме] : Пловдив, 1878. – 56 с.; Пловдив, 1879. – 60 с.; Пловдив, 1882. – 56 с.; София, 1885. – 58 с.; Едно мнение върху общия език и правописание у нас // Ден. – 1875. – Бр. 16–17; Ръководство за първоначалното обучение в четението и писанието по звучната метода. – Пловдив; Русчук; Солун; София, 1879. – 24 с.; 2-е вид. – София, 1882. – 24 с.

Пер.: Дона Леон. Експерименталната политика. – София, 1888. – XXXIII, 107 с.; Ръководство за писмените упражнения в основното училище : Из методиката на Елински / прев. от рус. със съкр. и доп. – Луковит, 1896. – 42 с.

Арх.: IP НБУВ. – Ф. 175. – Спр. 1565; Ф. 304. – Дис. 428.

Опубл. дж.: Ковачев Йосиф Антонов [Некролог] // Периодическо списание на Българското книжовно дружество в София. – Кн. 58. – София, 1899. – С. 691–692.

Літ.: Йосиф А. Ковачев // Софийски общински вестник. – 1914. – 3 август. – С. 2; Биография на дарителите Екатерина и Йосиф Ковачеви. – София, 1936. – 19 с.; Вълчев Б. Йосиф Ковачев // Български възрожденски книжовници от Македония : Избрани страници : [Сб.]. – София, 1983. – С. 331–351; Българската възрожденска интелігенція : Учителі, свещеници, висши духовници, художници, лікарі, аптекарі, писателі, издателі, книжарі, търговці военні... : енциклопедія / състав. Николай Генчев, Красимира Даскалова. – София, 1988. – С. 339; Венедиктов Г. К. Болгарский литературный язык эпохи Возрождения (Проблемы нормализации и выбора диалектной ос-

новы). – М., 1990. – С. 168–170, 203; Касвин Г. А. Ковачев Йосиф Антонов // Российская педагогическая энциклопедия : в 2 т. – М., 1993. – Т. 1. – С. 447; Пупро О. І., Пупро А. О. Студенти-іноземці Київської духовної академії та семінарії (XIX – поч. XX ст.). – К., 2011. – С. 49, 133–134, 141; Годишен зборник 2011. Институт за историја и археологија. Универзитет «Гоце Делчев» [Материали Наукового симпозијума «Йосиф Ковачев та його час», 29 жовтня 2010 р., м. Штип, Республіка Македонія]. – Штип, 2011. – 195 с.

В. В. Бурега

КОЗИЦЬКИЙ Пилип Омелянович
[рос. Козицкий Филипп Емельянович]
(11[23.10].1893–27.04.1960), випускник КДА – композитор, музикознавець, педагог і громадський діяч.

Нар. у с. Летичівка Липовецького пов. Київ. губ. (нині – Монастирищенського р-ну Черкас. обл.) у сім'ї священика місцевої Свято-Покровської церкви Омеляна Юхимовича Козицького. Маючи неабиякі вокальні дані, з раннього дитинства брав участь у сімейних муз. вечорах, що їх влаштувала його мати Галина Григорівна, яка захоплювалася грою на фортепіано.

Після закінчення Києво-Подільського ДУ (1902–07) та КДС (1907–13) навчався у КДА (1913–17). Зі студентських часів професійно займався співом; був регентом духовно-академ. хору (1914–15). Доклав чимало зусиль до комплектування та систематизації його нотної б-ки; уклав повний список хорових диригентів КДА періоду за 1819–1915. Наприкінці академ. курсу підготував канд. твір «Пение и музыка в Киевской духовной академии за трехсотлетний период ее существования», який отримав схвальний відгук проф. протоієрея Ф. І. Титова (опублікований у 1971 в перекладі укр. мовою, цей твір К. значно сприяв пробудженню наук. інтересу до вивчення укр. хорового мистецтва). Закінчив навчання зі ступ. канд. богослов'я (ухвала Ради КДА від 03.06.1917).

У 1917–20 здобував муз. освіту в Київ. консерваторії, де навчався за класом композиції у Б. Л. Яворського та класом гармонії й інструментовки у Р. М. Глієра.

Протягом 1918–24 працював учителем співу в 1-й укр. гімназії ім. Т. Г. Шевченка (з 1921 – 1-ша зразкова трудова школа ім. Т. Г. Шевченка); викладав історію укр. музики, історію укр. культури, згодом – теорію ладового ритму, гармонію та контрапункт у Держ. музично-драматичному ін-ті ім. М. В. Лисенка, де обіймав також посади декана диригентського ф-ту та керівника хорового класу. Працюючи в гімназії, за сприяння її директора, відомого педагога В. Ф. Дурдуківського, створив широко відомий в Україні шкільний хор. Задля поповнення шкільного пісенного репертуару здійснив хорову обробку бл. 50 укр. нар. пісень; адаптував для хорового співу поезії Т. Г. Шевченка та І. Я. Франка.

К. став одним з ініціаторів створення у 01.02.1921 Ком-ту пам'яті Миколи Леонтовича (1877–1921), перейменованого 01.04.1922 на Муз. тов-во імені Миколи Леонтовича (діяло до лютого 1928). Був заступником голови Ком-ту (1921–22) та Тов-ва (з 1922). У 1925–27 керував діяльністю його харків. осередку; з 1927 очолював центр. правління Тов-ва. Брав участь в організації Тов-вом укр. експозиції на Міжнар. виставці у Франкфурті-на-Майні, де зробив доповідь (1927).

У 1925–35 очолював Вищий муз. ком-т Народного комісаріату освіти УСРР (м. Харків). Одночасно викладав історію укр. музики в Музично-драматичному ін-ті (нині – Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського); у 1923–31 входив до складу редколегії ж-лу «Музика» як заступник голови, з 1928 – голова (у 1928–30 ж-л мав назву «Музика масам»; у 1931 – «Музика мас»). За даними дослідників, протягом 1920–1930-х здійснив бл. 100 публікацій у ж-лах і газетах. Очолюючи Вищий муз. ком-т, розгорнув активну діяльність щодо створення та поширення на теренах України мережі муз. шкіл.

У 1935, розлучившись із дружиною, повернувся до Києва, де узяв шлюб із Зоєю Михайлівною Корольовою (матір'ю юної

Пилип
Козицький

зірки передвоєнного рад. кіно Гулі Корольової, яка загинула героїською смертю під Сталінградом у 1942). З 1937 викладав на каф-рі історії музики Київ. консерваторії (нині – Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського), де з 1940 обіймав посаду професора. У 1938–41 одночасно очолював Укр. держ. філармонію (нині – Нац. філармонія України). У 1940 вступив до ВКП(б). У воєнні роки з 1941 перебував у евакуації в м. Уфа (нині – у Башкорстані, РФ). Після повернення до Києва завідував консерваторською каф-рою історії музики (1943–60); обіймав посаду заступника голови Ком-ту у справах мистецтв при РНК УРСР (1943–48); очолював Спільку композиторів України (1952–56). Протягом багаторічної творчої, громадської, пед. діяльності мав численні держ. відзнаки; був нагороджений орденами Леніна і Трудового Червоного Прапора; у 1943 отримав звання Заслуженого діяча мистецтв УРСР.

Помер у Києві на 67-му році життя. Похований на Байковому кладовищі. У 1963 на його могилі встановлено гранітний пам'ятник (скульптор О. О. Ковальов). У 1961 пам'ять про К. вшановано мармуровою меморіальною дошкою у приміщенні каф-ри

історії музики Київ. консерваторії (ауд. № 41). У 1962 гранітну меморіальну дошку із бронзовим барельєфним портретом (роботи того самого скульптора) поміщено на фасаді будинку № 20/8 по вул. Жовтневої революції (нині – вул. Інститутська), де К. мешкав у 1943–60. Ім'ям К. названо вулиці в Києві та Харкові.

К. належить вагомий внесок у розвиток укр. муз. мистецтва та музично-істор. науки в Україні. Він є автором опер («Невідомі солдати», 1934; у 2-й редакції – «Жан Жіранден», 1937; «За Батьківщину», 1943), кантат, творів для симфонічного оркестру (у т. ч. сюїти «Козак Голота», 1925), численних хорових композицій (зокрема на слова О. Пушкіна, Т. Шевченка, М. Рильського, П. Тичини та ін.), інструментальних ансамблів та п'єс, вокальних творів (у т. ч. романсів і пісень на тексти Г. Сковороди, В. Чумака, В. Сосюри, П. Воронька, Р. Тагора, І. Вазова та ін.), обробок народних пісень тощо. Написав музику до низки вистав театру-студії «Березіль» і кінофільмів студії «Українфільм» (нині – Кіностудія ім. О. Довженка) – «Стожари» (1939) та «Кубанці» (1940) та ін.

Поряд із канд. твором з історії співу та музики в Київ. Академії, залишив низку праць, присвячених творчості видатних композиторів – М. Леонтовича, К. Стеценка, Б. Сметани, Б. Лятошинського, брошури «Українська народна пісня» (1936), «Тарас Шевченко і музична культура» (1952) та ін.

У ІР НБУВ зберігається значний за обсягом особовий фонд К. (ф. 39, 1718 од.), який містить нотні записи муз. творів К., програми та підготовчі матеріали до лекційних курсів, плани та нотатки до посібників і підручників, рецензії, особисті документи, матеріали службової та громадської діяльності, листування тощо. Особовий фонд К. зберігається також у ЦДАМЛМ України (ф. 359, оп. 1, 160 од.). Серед вміщених у ньому матеріалів – нотні рукописи (переважно 1940–1950-х), начерки, нотатки, автобіографії, листи, особисті документи (у т. ч. нагородні

та ювілейні), статті, присвячені творчості К., фотографії тощо.

Осн. тв.: Словник українських діячів музичного мистецтва / упоряд. П. П. Козицький, В. Кривусів. – К., [1919–1920]. – 89 с.; Шлюб [ноти] : [для мішаного хору без супроводу]. – К., 1921. – 7 с.; 10 шкільних хорів [ноти] : [для дитячого хору без супроводу]. – К., 1922. – 11 с.; Кирило Стеценко // Музика. – 1923. – № 2. – С. 3–6; № 3–5. – С. 8–19; Червоним шляхом [ноти] : диптих для мішаного хору з фортепіаном. – Львів, 1923. – 12 с.; 8 прелюдів-пісень [ноти] : [для мішаного хору без супроводу]. – [К.], [1923–1924]. – 17 с.; Волошки [ноти] : чотири шкільних хори на тему BASIL ELLA[N] : ор. 10. – [К.]; [Х.], [1926]. – VI, 22 с.; Сім прелюдів [ноти] : для фортепіана : (Твір 12). – [Х.], 1926. – 10 с.; Музика масам : зміст, форми й методи масової музично-політосвітньої роботи. – Х., 1928. – 69 с.; Варіяції на купальську тему [ноти] : для струнового квартету : [твір 2]. – Х., 1929. – 22 с.; Козак Голота [ноти] : сюїта для симфонічної оркестри : Твір 14 : для фортепіана в 4 руки переклад автора. – К., 1931. – 30 с.; Х., 1934. – 64, [4] с.; Бедржих Сметана. – К., 1949. – 22 с.; Зелений кудрявчик [ноти] : укр. нар. пісні для мішаного хору без супроводу. – К., 1950. – 57 с.; Народні пісні [ноти] : чеські, моравські, словацькі, польські. – К., 1952. – 38 с.; Тарас Шевченко і музична культура. – К., 1959. – 28 с.; Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування. – К., 1971. – 146 с.

Арх.: ДАК. – Ф. 810. – Оп. 2. – Спр. 66; ІР НБУВ. – Ф. І. – №№ 42039–42098; Ф. 39: Козицький Пилип Омелянович. – 1718 од. зб. (1923–1960); Ф. 175 – Спр. 1570; ЦДАМЛМ України. – Ф. 359. – Оп. 1: Козицький Пилип Омелянович. – 160 од. зб. (1872–1960); ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 11187; Оп. 3. – Спр. 3876; РГАЛИ. – Ф. 653. – Оп. 15. – Д. 827; Ф. 654. – Оп. 3. – Д. 303; Ф. 1929. – Оп. 2. – Д. 783; Ф. 2073. – Оп. 6. – Д. 4; Ф. 2085. – Оп. 1. – Д. 403, 716; Ф. 2553. – Оп. 1. – Д. 38, 67; Ф. 2642. – Оп. 1. – Д. 303; Ф. 2756. – Оп. 1. – Д. 14; Ф. 3057. – Оп. 1. – Д. 50.

Літ.: Альшванг А. А. Творчество П. Козицкого // Советская музыка. – 1934. – № 12. – С. 5–18; Гордійчук М. М. П. О. Козицький : нарис про життя і творчість. – К., 1959. – 70 с.; Він же. Пилип Козицький. – К., 1985. – 64 с.; Михайлів М. Пилип Омелянович Козицький : методична розробка для музикантів. – К., 1966. – 63 с.; Шреєр-Ткаченко О. Я. Слово про видатного діяча // Козицький П. О. Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування. – К., 1971. – С. 3–12; Величко Н. А. П. О. Козицький і проблеми музичного виховання дітей в перше післяреволюційне десятиріччя на Україні // Українське музикознавство. – Вип. 25. – К., 1990. – С. 71–78; Леоненко Я. Сторінками співпраці Леся Курбаса та Пилипа Козицького // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 36. – Кн. 1 : Українська та світова музична культура : сучасний погляд. – К., 2005. – С. 157–166; Руденко Л. Г. Пилип Козицький як один з упорядників нотної бібліотеки хору Київської духовної академії // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 67. – К., 2008. – С. 319–328; Вона ж. Ре-

генти хору Київської духовної академії останньої чверті XIX – початку XX ст. та їхній внесок у збереження національної духовно-музичної спадщини // Труды КДА. – № 16. – К., 2012. – С. 221–240; *Вона ж.* Нотна бібліотека хору Київської духовної академії. – К., 2013. – С. 12, 13, 16, 18–20, 25, 27–30, 38–40, 42, 45–48, 50, 51, 54, 55, 57, 58, 60–63, 67, 86, 87, 116, 151, 153, 168, 169, 175, 197, 244, 245, 249, 251, 258, 271–273, 287, 295, 296, 324; *Бондарчук П. М.* Козицький Пилип Омелянович // Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К., 2007. – С. 435; *Бугаєва О. В.* Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича. – К., 2011. – С. 10, 13, 14, 16, 18–21, 26, 28–32, 36, 37, 40, 41, 44, 47–50, 52–55, 59, 61, 65, 71, 75, 80, 81, 83, 86, 87, 89, 93, 96, 107, 108, 110, 112, 114, 119, 120, 122, 125, 129, 147, 148, 150, 153, 154; *Вона ж.* Архівна біографіка діячів музичної культури в особових фондах Інституту рукопису НБУВ // Українська біографістика : зб. наук. праць. – К., 2012. – Вип. 9. – С. 264–266; Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського 100 років. – К., 2013. – С. 41, 71, 73, 81, 101, 111, 112, 114, 115, 117–122, 124, 125, 133, 134, 144, 162, 166, 167, 176, 179, 181, 182, 191, 194, 204–207, 211, 218, 229, 422, 436, 441, 455; *Антропова Т.* Київські учні Болеслава Яворського : специфіка становлення композиторських індивідуальностей Пилипа Козицького і Миколи Вериківського (на прикладі аналізу камерних творів 10–20-х років XX ст.) // Наук. вісник Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 112 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1913–1922 роках. – К., 2014. – С. 96–123.

Я. І. Юринець, М. Л. Ткачук

КОЛОКОЛОВ Олексій Дмитрович [рос. Колоколов Алексей Дмитриевич] (1797–29.06[10.07].1829), викладач КДА – церк. педагог.

Нар. у м. Осташків Тверської губ. (рос. Осташков, нині – Тверської обл. РФ) у сім'ї священика. Після закінчення середнього відділення Тверської ДС (1815) навчався у СПбДА (1815–19), де здобув ступ. старшого канд. богослов'я (затверджений Комісією духовних уч-щ 09.08.1819). У збірнику найкращих студентських праць випускників СПбДА за 1819 опублікував твір на запропоновану тему «Размышления о любви чистой».

З 15.08.1819 – професор грец. і нім. мов КДС, де з 1820 обіймав також посаду бібліотекаря. Після двох років бездоганної духовно-училищної служби отримав диплом магістра богослов'я і словесних наук (ухвала Комісії духовних уч-щ від 24.08.1821).

У грудні 1825 переведений на посаду бакалавра грец. мови КДА (згідно з ухвалою Комісії духовних уч-щ від 11.12.1825; зарахований до КДА 29.12).

Невдовзі помер у Києві від туберкульозу легенів. Похований на Щекавицькому кладовищі (зруйноване у 1950-х).

Осн. тв.: Размышления о любви чистой // Некоторые опыты упражнений воспитанников Санкт-Петербургской духовной академии, изданные по случаю испытания при окончании третьего учебного курса 1819 года. – СПб., 1819. – С. 92–93.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 160. – №№ 1300, 1308; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 383, 450, 529; Оп. 2. – Спр. 856.

Опубл. дж.: Списки начальников и наставников Киевской духовной академии за истекшее пятидесятилетие ее, 1819–1869 // Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 398; Воспоминания и автобиография одесского протоиерея Николая Ивановича Соколова // КС. – 1906. – № 10. – С. 163.

Літ.: *Аскоченский В. И.* История Киевской духовной академии по преобразовании ее в 1819 году. – СПб., 1863. – С. 104, 112; *Родосский А. С.* Биограф. словарь студентов первых XXVIII курсов С.-Петербургской духовной академии. – СПб., 1907. – С. 206.

М. Л. Ткачук

КОЛОСОВ Олексій Михайлович [рос. Колосов Алексей Михайлович] (1817–03.10[16.10].1902), протоієрей, випускник і викладач КДА – священнослужитель РПЦ, церк. педагог та адміністратор, богослов, реліг. публіцист.

Нар. у с. Андреевське Осташківського пов. Тверської губ. (нині від села залишилося лише кладовище побл. с. Зароево Пенівського р-ну Тверської обл.) у сім'ї дячка. Після закінчення Тверської ДС (1833–39) навчався у КДА (1839–43), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (рішення Конференції КДА від 22.07.1843 затверджено Св. Синодом 21–29.09.1845).

Пед. діяльність розпочав на посаді вчителя франц. мови КДА (указ Св. Синоду від 12–31.10.1843). З дня затвердження магістерського ступ. переведений на посаду бакалавра. У серпні 1847 переїхав до м. Біла Церква, отримавши призначення (з 14.07.1847) на